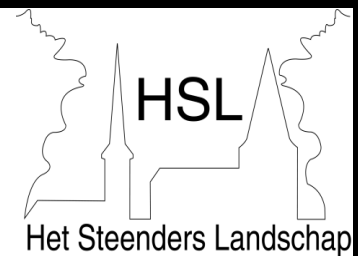

Nieuwsbrief

november 2023

www.hetsteenderslandschap.nl

info@hetsteenderslandschap.nl

De vereniging Het Steenders Landschap (HSL) is in juni 2004 opgericht met als doel het onderhouden en verbeteren van het landschap in het gebied van de voormalige gemeente Steenderen: Steenderen, Bronkhorst, Baak, Toldijk, Rha en Olburgen. Onze vereniging heeft thans circa 250 leden. Met deze Nieuwsbrief informeert het bestuur de leden periodiek over de activiteiten die door en namens HSL zijn en worden uitgevoerd.

Algemene ledenvergadering van HSL op donderdag 5 oktober j.l.

Op donderdag 5 oktober jl. werd in dorps huis De Kei in Steenderen de algemene ledenvergadering (ALV) over het Verenigingsjaar 2022-2023 gehouden. [Hier \(klik\)](#) treft u de agenda van deze jaarvergadering aan, met een toelichting bij enkele punten.

Een van die punten betrof het bestuursvoorstel om een strook grond langs de Dolfinweg te verwerven ten behoeve van de landschappelijke inpassing van het Aviko-vrieshuis.

Voor een rechtsgeldig besluit over dit

bestuursvoorstel door de ALV was het nodig dat minimaal 50 leden van HSL aanwezig waren. Er waren tijdens de ALV 33 leden aanwezig (van de totaal circa 250 leden), dus te weinig om het beoogde rechtsgeldige besluit te nemen.

Daarom heeft het HSL-bestuur een nieuwe ALV bijeengeroepen op zaterdag 4 november, om 09.00 uur, bij het begin van de werkdag; alle leden van HSL zijn daarover per email geïnformeerd. In die ledenvergadering op 4 november 2023 werd het **bestuursvoorstel unaniem goedgekeurd** door de ruim 30 aanwezige leden.

In het [verslag van de ALV \(klik hier\)](#) kunt u de discussie tijdens de ALV nalezen en staat het bestuursvoorstel geformuleerd, dat met het goedkeuringsbesluit van 4 november 2023 definitief is geworden.

De komende maanden worden de verdere details uitgewerkt en hopelijk lukt het om de benodigde overeenkomsten met de betrokken instanties te sluiten.

Uiteraard houdt het bestuur de leden op de hoogte van de ontwikkelingen.

Na de pauze van de ALV op 5 oktober zou HSL-lid Garrit Kets een presentatie houden met unieke filmpjes over: "Wat gebeurt er zoal in het Plantenbos". Omdat de vergadering langer duurde dan gepland is die presentatie uitgesteld tot een ander moment.

Dat moment is inmiddels vastgesteld: op **donderdagavond 8 februari 2024** houdt HSL in De Kei een **informatieavond over het Plantenbos**: Garrit Kets brengt zijn uitgestelde presentatie, en het bestuur vertelt, laat zien en bespreekt wat er zoal in het Plantenbos gebeurt en moet gebeuren. In januari 2024 krijgen de leden daarvoor een nadere uitnodiging.

➤ **Leg donderdagavond 8 februari 2024 alvast in uw agenda vast.**

VANUIT DE HSL-WERKGROEPEN

Werkgroep HoogStamLeu

[coördinator: Robert Romijn]

Op 15 mei 2023 is ons werkgroep lid Cor Hofs overleden. Hij was jarenlang lid van HSL en van onze werkgroep. Cor heeft vele jaren met ons fruitbomen gesnoeid, en hij hield ook de namenadministratie bij van alle verschillende bomen onze boomgaarden. *Wij missen Cor.*

De werkgroep HoogStamLeu verzorgt sinds vele jaren het onderhoud van circa 260 hoogstambomen in de drie boomgaarden, die HSL in beheer heeft. Dat zijn:

- de boomgaard van **Linzell** aan de Molenkolkweg
- de boomgaard van **Massink**, achter de huizen aan de andere zijde van de Molenkolkweg
- de boomgaard van **Addink** aan de Wehmestraat hoek Paardestraat.

De HoogStamLeu doen leuk en noodzakelijk snoeiwerk, want: "snoeien doet groeien", en dat moet goed begeleid worden. De HoogStamLeu snoeien in het winterseizoen, meestal op vrijdagochtenden.

De HoogStamLeu hadden 'zomerreces', we zijn onlangs weer begonnen met ons snoeiwerk.

Onze werkgroep heeft echt aanvulling nodig: we zijn nog maar met zes snoeiers en dat is voor 3 boomgaarden echt te weinig.

➤ **DRINGENDE OPROEP: De HoogStamLeu hebben snoeiers tekort. Wil je meedoen met ons leuke en nuttige werk, meld je dan aan via: info@hetsteenderslandschap.nl**

Werkgroep Onderhoud Plantenbos

[coördinator: Garrit Kets]

De eerste taak van de HSL-vrijwilligersgroep van het Plantenbos is de zorg voor het verharde pad. Daarnaast kijken we ook naar de andere paden en naar het beheersen van de woekering van de braam. Wij proberen daarmee ons dorpsbos toegankelijk te houden voor de wandelaar. Daarnaast willen we met onze vrijwilligers de braam op bepaalde plekken indammen.

Het verharde pad.

De oude rivierklei, waarop het Plantenbos ligt, zorgt ervoor dat bij nat weer de paden modderig worden. Wij willen onze wandelaars, en zeker degene die wat minder mobiel zijn, de gelegenheid bieden om bij minder goede omstandigheden toch een tochtje door ons bos te blijven maken. Om die reden hebben we twee jaar terug een pad van een vlotte kilometer lengte voorzien van versteviging met zogenaamd 'Achterhoeks padvast' (fijn hoekig grind). Natuurlijk is het zaak om dit steeds onderhouden: blad verwijderen, op breedte houden door gras en andere begroeiing weg te halen en regelmatig te voorzien van een nieuwe laagje Padvast.

Overige paden.

De paden worden een aantal keren per jaar gemaaid door 't Onderholt, zodat ze begaanbaar blijven. Zo nodig zorgen onze vrijwilligers ervoor dat ontstane gaten gedicht worden en dat het struikgewas niet de doorgang belemmert.

Woekering braam en brandnetel.

De braam en brandnetel gedijen in een stikstofrijke omgeving. Dat merken we helaas ook in ons bos. Ze hebben zeker hun natuurwaarde, maar hun onstuimige groei heeft ook ongewenste effecten, bijvoorbeeld dat ze woekeren op plekken waar wij dat niet willen. Daarom gaan wij ze daar met onze vrijwilligers wat temperen, namelijk:

- *Zomerdijk.* Deze dijk is een restant van de dijk die Steenderen destijds beschermde tegen het hoge water van de IJssel. De braam onttrok deze dijk echter geleidelijk steeds meer aan het zicht. Reden om de braam daar aan te pakken. De dijk is nu weer goed herkenbaar. Dit gaan we de komende tijd ook zo bijhouden.
- *Notenboomgaard.* Vorig jaar hebben we de opdringende braam met noeste arbeid van de vrijwilligers flink teruggezet. We blijven dit steeds volgen en er aan werken dat hij daar weer te veel terrein pakt. En met succes.
- *Poel.* Aan de rechterzijde van het toegangspad bij de hoofdingang van ons bos en de poel is vorig jaar de nodige nieuwe aanplant gerealiseerd. Door de woekering van de braam dreigen deze jonge struiken echter het onderspit te delven. Alle reden om de braam daar uit te graven. Een flinke klus voor onze vrijwilligers, maar het ziet er nu hoopvol uit voor de nieuwe aanplant.
- *Zitbanken.* Wij zorgen er voor dat de vijf zitbanken van het bos ook comfortabel gebruikt kunnen blijven worden. Daartoe houden we met name de brandnetel daar kort.

Werkgroep Steenuilen

[coördinator: Philip van Dijk]

Broedresultaten steenuilen in 2023

Steenuiljongen onder hun moeder

Elk jaar is weer anders, dat bleek ook dit jaar. Soms treffen we erg veel eieren en legsels aan, waarbij we dan de aanname maakten dat er blijkbaar veel voedsel beschikbaar was en het een heel goed jaar leek te worden. Maar in de jongenfase kwamen we dan bijvoorbeeld weer weinig voedsel in de kasten tegen, niet bebroede of verlaten eieren. Soms waren er grote gewichtverschillen tussen het kleinste en het grootste jong. In een enkel geval was het verschil zo groot dat we ook het ringen moesten faseren en moeten bijvoeren.

Lokaal kan dat dan ook nog eens leiden tot straten waar altijd veel jongen groot werden en waar we dit jaar geen enkel jong hebben kunnen ringen, zoals de

Beekstraat in Toldijk. Per saldo zijn er gelukkig niet heel veel minder jongen geringd dan in voorgaande jaren.

De inhoudelijke analyses van het broedseizoen over heel Gelderland en landelijk gezien krijgen wij te horen tijdens het zogenaamde 'uilenbal' in april 2024. Die gegevens komen in een volgende Nieuwsbrief tezamen met wat concrete cijfers uit ons gebied.

In het onderhoudsseizoen hebben we wat nestkasten gerepareerd of vervangen.

We krijgen nog wel eens verzoeken om nieuwe kasten op te hangen. Leden van de werkgroep komen dan beoordelen of deze nieuwe kast past tussen de al beschikbare kasten en of de locatie voor het leefgebied geschikt is. Als uw tuin echter dicht bij een druk kruispunt of drukke wegen is georiënteerd hangen wij daar geen kast op. De uilen

maken namelijk vaak een 'lage scheervlucht' vanuit of naar hun nestkast. Als die kast in de buurt van een verkeersweg(en) komt te hangen leidt dat nogal eens tot verkeersslachtoffer, zeker als de jongen uit gaan vliegen. En dat willen we natuurlijk niet.

Helaas wordt er nog wel eens een marter in een nestkast aangetroffen; een keer sprong er zelfs een marter uit toen we de kast open maakten. In één van de vorige nieuwsbrieven (oktober 2022, blz. 6, [klik hier](#)) hebben we bericht over het vervangen van de 'pendel' in de nestkasten door 'sluisjes'. Dat hebben we tot nu toe vooral in ons westelijke gebied gedaan omdat daar de 'marterdruk' hoog was. Dit blijkt in de praktijk goed te werken om insluipen door marters te voorkómen. Wezels en hermelijnen zijn kleiner dan marters, helaas houdt een sluisje hen niet tegen; deze dieren zijn zo klein en flexibel dat ze in iedere nestkast kunnen binnendringen.

Links de sluis, rechts de pendel

In onze andere gebieden hebben we vanwege de lagere 'marterdruk' nog geen plannen om de pendels te vervangen, maar we houden daar wel rekening mee bij vervanging en bij plaatsing van nieuwe nestkasten.

Werkgroep Patrijzen

[coördinator: René van Eijden]

Patrijs [Bron: Waarneming.nl]

Ook in het voorjaar van 2023 zijn de patrijzentellers weer op pad geweest. Zij gaan in de maanden februari, maart en april op zoek naar roepende patrijzenmannetjes. Deze roepende mannetjes zijn op zoek naar een vrouwtje om daarmee een nestje te maken. Ieder mannetje heeft een territorium: in 2023 liggen er in het buitengebied van Steenderen 10 territoria. Dat is best wel oké, zeker gelet op het weer van het afgelopen voorjaar. De patrijs houdt namelijk van mooie zachte, droge voorjaren; dan laten de mannetjes zich horen bij de telling. In 2022 waren er 9 territoria en 2021: 12 in 2020: 9. Een redelijk constant aantal dus.

Omdat de patrijs zich moeilijk laat tellen zijn we ook geïnteresseerd in waarnemingen van mensen die in het buitengebied wonen of daar wandelen en fietsen. Zie of hoor je patrijzen geef het dan door aan René van Eijden via reelloda@hetnet.nl of app/bel naar 06 53652871.

- **Lijkt het jou leuk om in het voorjaar van 2024 mee te helpen bij het tellen van patrijzen neem dan contact op met de coördinator René van Eijden of meld je aan via info@hetsteenderslandschap.nl**

Weidevogelbeheer

[coördinatoren: Rennie en Ab van der Meer]

2023 was helaas geen goed jaar voor onze weidevogels. Van de 50 legfels van de **kievit** die wij hebben gevonden, zijn er 31 uitgekomen. Een uitkomstpercentage van iets meer dan 60 %, meestal ligt dat rond de 70%. De belangrijkste verliesoorzaken zijn predatie (natuurlijke vijanden) en het te vroeg verlaten van het nest. In vergelijking met voorgaande jaren hebben we ook minder jonge kievitjes waargenomen.

Met 2 van de 3 gevonden **scholekster** legfels is het ook niet goed afgelopen en dat geldt ook voor het scholekster nest op De Bongerd: het enige jong viel hier van het dak en heeft dat niet overleefd.

Gelukkig hebben we ook wat goed nieuws: we zijn tevreden met de resultaten voor de **wulp**. Twee succesvolle legfels. Zoals al gemeld in de vorige nieuwsbrief (mei 2023, blz. 7, [klik hier](#)), hebben we een van de nesten omheind met stroomdraad om predatie na

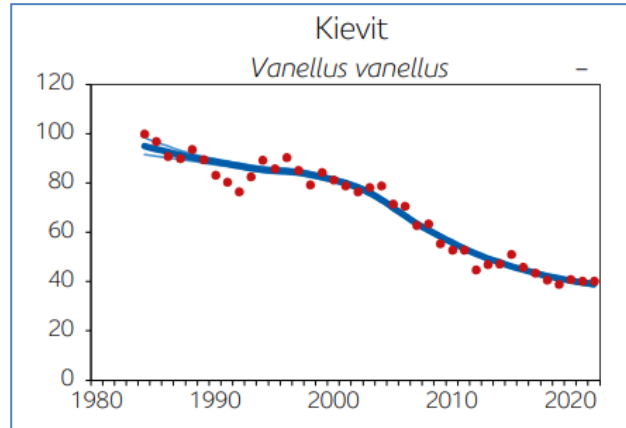
Wulp op bouwland

maaien zoveel mogelijk te voorkomen. Dat heeft gewerkt en we zagen op een gegeven moment een groot jong onbevreesd midden tussen de kraaien en roeken rondstappen.

De Familie Breimer heeft ons in de gelegenheid gesteld om, tijdens de open dag op hun boerderij op 20 mei jl., weidevogelbescherming onder de aandacht te brengen van de maar liefst 1600 bezoekers. Hopelijk hebben we bij hen wat zaadjes geplant voor meer steun voor weidevogels.

Dat is hard nodig: zie de grafiek hiernaast (uit SOVON-rapport

2023/40) die de **achteruitgang van de Kievit** weergeeft van 1980 tot 2022. De trendgrafieken voor de scholekster, de wulp, de grutto en de tureluur zijn helaas vergelijkbaar met deze grafiek.

We doen dit werk inmiddels met z'n drieën: HSL-lid Pieter doet ook mee. Een andere vogelliefhebber gaat misschien volgend jaar ook meehelpen, hij is dit jaar al een dagje mee geweest om te ervaren wat er zoal komt kijken bij dit veldwerk. Zoals eerder gemeld, alle boeren en loonwerkers die wij tot nu toe benaderd hebben werken mee en er zijn nog veel meer weidevogels die bescherming verdienen.

➤ **Dus: wil je meehelpen de weidevogelstand te verbeteren, laat het ons weten, via info@hetsteenderslandschap.nl**

Werkgroep Klussen

(Coördinatoren Harry Sesink en Frans Peelen]

Harry en Frans hebben in de zomer op diverse plekken, waar HSL knotbomen in beheer heeft, de bomen bijgesnoeid.

HSL heeft van de 'Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG)' een elektrische motorzaag in bruikleen gekregen. Dit is een handige compacte machine die in de fietstas past.

We gaan op de fiets rond en snoeien de stammen van de knotbomen kaal. Vaak zitten er uitlopers van takken op de stammen.

Wanneer je deze takken gelijktijdig met het knotten van de boom haalt lopen ze het volgende voorjaar weer uit en krijg je als het ware een knot op de stam. Door in de zomer met de motorzaag deze uitlopers kort af te zagen lopen deze niet meer uit, want alle groeikracht van de boom gaat dan naar de takken op de knot.

Op deze wijze krijgen we mooie knotbomen en wordt veel extra snoeiwerk in de winter bespaard.

Herhaald project: actie aanplant hagen voor biodiversiteit

[coördinator: Frank van Heijst]

Om de biodiversiteit in Steenderen en omgeving te vergroten is het wenselijk om naast vele andere maatregelen ook lange lijnvormige elementen aan te planten in de vorm van *hagen*.

Hagen zijn zeer belangrijk in ons landschap. Hagen vergroten de kwaliteit van ons landschap doordat ze de grote vlaktes opbreken in kleinere stukken ('kamertjes') die visueel aantrekkelijker zijn. Daarnaast zorgen hagen voor luwte en dekking en zijn een bron van voedsel voor vele insecten (bijen, zweefvliegen, hommels etc.), vogels als patrijs en fazant maar ook voor kleine zoogdieren zoals de egel.

Het Steenders Landschap wil samen met de bewoners van ons gebied heel veel (kilo)meters biodiversiteitshagen realiseren. Wij zorgen voor het plantmateriaal (bijenhaag en/of patrijzenhaag) en leveren dat bij u thuis af; u plant en onderhoudt de haag zelf (en u betaalt een kleine eigen bijdrage).

Bij de eerste ronde van deze actie heeft HSL begin 2023 samen met de gemeente Bronckhorst gezorgd voor **625 meter nieuw aangeplante hagen** (door sommigen ook wel 'heggen' genoemd) rondom Steenderen.

Dat gaan we dit najaar proberen te evenaren of verbeteren! Alle leden zijn per email van 23 november jl. over deze actie geïnformeerd.

➤ **Wilt u ook hagen planten? Kijk dan in die email of op onze website: [klik hier](#).**

HSL-akker Bronckhorst:

de Kriegerije van 'kruidenrijke akker' naar 'kruidenrijk grasland'.

[coördinator: Harry Sesink]

HSL heeft al bijna 20 jaar de 55 oude knotwilgen die rondom de akker 'de Kriegerije' aan de kop van de Boterstraat in Bronckhorst in beheer.

Ongeveer 10 jaar geleden kregen we de gelegenheid om ook de akker zelf te gaan beheren; tot dan was dat meestal maïsland. HSL huurt de akker van de eigenaar: 'Het Boek van Bronckhorst'.

Wilt u weten wat deze Stichting is en doet, [klik dan hier](#); een meer diepgravend historisch artikel stond in 'de Zwerfsteen' in 2002 (het blad van de Historische Vereniging Steenderen), [klik hier](#).

In de beginjaren was ons akkerbeheer zeer succesvol. We hebben er rogge verbouwd en jarenlang zomergerst met zonnebloemen en langs de randen prachtige bloemrijke akkerranden.

Daar we geen chemische onkruidbestrijding toepassen kregen we steeds meer last van probleem-onkruiden. De *haagwinde* rukte vanuit de randen steeds meer op. Om dit te onderdrukken hebben we in de randen gras gezaaid en deze regelmatig gemaaid. Dit had een positief effect.

Ook in het midden van de akker kwamen steeds meer onkruiden die overlast veroorzaken zoals *distels* en *haagwinde*.

Afgelopen jaar (voorjaar 2023) hebben we de akker niet ingezaaid met graan of kruiden maar compleet met rust gelaten. Dit kwam mede omdat de wilgentakken die op de werkdagen in december 2022 en januari 2023 bij het snoeien van de knotbomen op de akker zelf waren neergelegd (gesjouwd) vanwege het toen zeer natte weer zijn blijven liggen. Wilfried Berendsen van 't Onderholt kon er met zijn machines niet bij om de takken te versnipperen en af te voeren. Toen dat weer wel kon in het vroege voorjaar had zich intussen allerlei wild zoals fazanten, hazen en reeën gevestigd tussen de takken.

In de zomer van 2023 hebben we nog geprobeerd om de onkruiden mechanisch te bestrijden maar dit bleek niet afdoende te helpen.

Uiteindelijk is er voor gekozen om de akker in te zaaien met een zogenaamd '*kruidenrijk graslandmengsel*'.

Naast allerlei soorten minder productieve grassen bevat het mengsel vele soorten kruiden die in grasland thuis horen zoals margrietten en ratelaar. Het ploegen en inzaaien was een flinke investering. Alleen al de 20 kilogram zaad kostte € 750,-.

mechanische onkruidbestrijding

We gaan ervan uit dat op deze wijze de biodiversiteit op deze voormalige akker gehandhaafd blijft. Door het maaibeheer en het afvoeren van het maaisel zal het grasland schraal worden waardoor de onkruiden die problemen veroorzaken zullen verdwijnen.

Overleg met Aviko over extra landschappelijke inpassing

[Harry Sesink en Frans Peelen]

Zoals bekend is Aviko al enige tijd in overleg met HSL, Het Steenders Belang en de gemeente Bronckhorst om het vrieshuis landschappelijk beter in te passen. Het blijkt zeer lastig te zijn om plantlocaties voor bomen te vinden, met name bij particulieren.

Langs de Dolfingweg is vanaf de rotonde tot de Covikseweg een prachtige rij Linden geplant. Helaas bleek na het planten dat de bomen op een rioolpersleiding van het waterschap staan; de gemeente was er van uitgegaan dat dit geen probleem zou zijn. Dat kan echter op termijn wél een probleem zijn, dus die bomen moeten daar helaas weer weg. Ze kunnen gelukkig lokaal herplant worden: in overleg met de eigenaar van de aanliggende grond gaan deze bomen verplaatst worden naar de strook tussen het fietspad en deze 'goede buurman'.

Voorts zijn er plannen om bomen te planten langs de Dolfingweg tussen de Covikseweg en de dr. A. Ariansstraat. Daarover is met de leden van HSL overlegd tijdens de Algemene Ledenvergadering op 5 oktober jl.; zie het eerste stukje in deze Nieuwsbrief.

Bestuur

Na goedkeuring door de Algemene Leden Vergadering (ALV) op 5 oktober 2023 zijn Maurice Cremers en Philip van Dijk toegetreden tot het bestuur. Frank van Heijst is afgetreden als bestuurslid. Maurice Cremers neemt het secretariaat onder zijn hoede.

Het Bestuur organiseert de activiteiten van de vereniging en ontwikkelt daarnaast initiatieven om het landschap rondom Steenderen te verbeteren. Het Bestuur overlegt onder andere met de gemeente Bronckhorst, bijvoorbeeld in het kader van het project Dorp en Rand, en met Staatsbosbeheer.

Meer actieve leden

Onze vereniging heeft behoorlijk veel leden, maar het aantal *actieve* leden is beperkt. Dat is niet erg, maar we worden met z'n allen wel ouder, dus is aanwas van *nieuwe actieve leden* noodzakelijk.

In november 2003 begon een groepje enthousiastelingen met werk in ons landschap, en in juni **2004** werd de Vereniging '*Het Steenders Landschap (HSL)*' formeel opgericht: **onze Vereniging bestaat dus in juni 2024 twintig jaar!**

Die vrijwilligers van het eerste uur waren meest '*verse pensionado's*': net gestopt met betaald werk en met nog steeds veel energie en zin.

We zijn nu bijna 20 jaar verder, en er moeten tussen onze leden en onze burens, familie en vrienden dus veel meer nieuwe '*verse pensionado's*' zijn. Die, en zeker ook jongere vrijwilligers, willen we graag begroeten en meenemen op onze **werkdagen** en in onze **werkgroepen**. Dus:

- **Vraag je burens, vrienden, familie om actief mee te doen met HSL om ons landschap te onderhouden en te verbeteren.**

➤ **Noteer deze data in uw agenda:**

- zaterdag 9 december 2023: werkdag van 08.45 tot 13.00 uur;
- zaterdag 6 januari 2024: werkdag;
- zaterdag 3 februari 2024: werkdag;
- zaterdag 9 maart 2024: werkdag;
- woensdag 19 juni 2024: vrijwilligersavond + maaltijd vanaf 18.00 uur.

Wij hopen u bij alle werkdagen te mogen ontmoeten.

- **Ook HSL-leden die tot nu toe niet aan de werkdagen meededen worden van harte uitgenodigd om dat eens 'n keer te komen proberen.**

Meer informatie?

Natuur- en Landschapsvereniging 'Het Steenders Landschap'.

Secretaris: Maurice Cremers; email: info@hetsteenderslandschap.nl

website: www.hetsteenderslandschap.nl

Samenstelling en eindredactie Nieuwsbrief: Frank van Heijst